

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОНТРОЛЮ
ТА НАГЛЯДУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ МІЖДЕРЖАВНОГО УСИНОВЛЕННЯ**

Гайчук В.А.

Начальник відділу Укрбюро Інтерполу ГУМВС України в Харківській області

Малиновська Т.М., канд. юрид. наук, доцент

Старший науковий співробітник

науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності

навчально-наукового інституту підготовки фахівців

для підрозділів кримінальної міліції

Харківського національного університету внутрішніх справ

Одним з основних завдань, які стоять перед державами світу на сучасному етапі їх розвитку є запровадження дієвого механізму захисту прав людини. Складність реалізації такого завдання зумовлена тим, що права людини знаходяться в різних сферах та поширюються на різні категорії спільнот, а це, в свою чергу, потребує створення для них окремого правового механізму захисту їх прав. Особливо це стосується дітей, які в силу свого психоемоційного розвитку не спроможні захистити себе самостійно, тому держави мають приділяти значну увагу саме захисту прав дитини.

Діти є найбільш уразливими тоді, коли позбавлені батьківської опіки та піклування, і вирішуючи питання про їх усиновлення, особливо при міждержавному усиновленні, держави повинні докладати усіх зусиль, аби створити і забезпечити функціонування уніфікованих національних механізмів захисту прав дитини.

Функцію захисту прав та інтересів дітей у міждержавному усиновленні міжнародне право покладає на державу походження дитини та державу, в якій проживають усиновлювачі. Відповідно до п. «b» ст. 21 Конвенції про права дитини: «Держави-учасниці, які визнають і/чи дозволяють існування системи всиновлення, забезпечують, щоб найкращі інтереси дитини враховувалися в першочерговому порядку, і вони визнають, що усиновлення в іншій країні може розглядатися як альтернативний спосіб догляду за дитиною,

якщо дитина не може бути передана на виховання або в сім'ю, яка могла б забезпечити її виховання або усиновлення і якщо забезпечення якогось придатного догляду в країні походження дитини є неможливим».

У цьому випадку мається на увазі, якщо існує альтернативний шанс залишитися дитині в країні походження або, як останній шанс, який усе ж таки вигідний для дитини – це усиновлення її іноземцем і поселення в його сім'ю, де вона одержить виховання і утримання, то їх, безумовно, треба використовувати.

Держава, яка дозволяє усиновлення дітей за кордон, зобов'язана дбати про право дитини на сім'ю та благополуччя за межами країни. Для цього вона повинна мати детальну та достовірну інформацію про кожну дитину, яка була усиновлена іноземцями. Головним чином це стосується процедури усиновлення, нагляду та контролю за умовами виховання і проживання усиновленої дитини.

Питання контролю та нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей іноземними громадянами на сьогоднішній день залишається досить актуальним, оскільки не вироблена правова база, яка б визначила порядок здійснення нагляду та контролю консульськими установами за дотриманням прав дітей, усиновлених іноземцями. Законодавством не визначений порядок здійснення такого контролю консульськими установами, не передбачена відповідальність усиновлювачів за відсутність постановки на облік у консульських установах, за неподання звіту про умови проживання та стан здоров'я усиновленої дитини тощо.

Крім того, при постановці на консульський облік усиновлювачі українських дітей часто надсилають до закордонних установ України неповний комплект документів, необхідних для постановки на консульський облік, усиновлених ними дітей – громадян України. Відсутність необхідних документів інколи унеможливорює своєчасну постановку дитини на консульський облік.

Також необхідно визначити, що звіти про умови проживання та виховання усиновлених дітей в більшості випадків носять суб'єктивну інформацію, оскільки дану інформацію до консульських установ подають безпосередньо усиновлювачі. Про те, як почувують себе діти, з таких звітів об'єктивно судити неможливо, тому що форма звіту про умови виховання та проживання дитини є довільною за змістом, проте в обов'язковому порядку передбачає відповіді на запитання щодо фізичного, психологічного стану дитини,

умов виховання та розвитку, ставлення дитини до інших членів сім'ї, спорту, харчування, здоров'я тощо.

Разом з тим необхідно зауважити, що Гаазька конвенція не визначає порядку надання регулярних звітів про стан окремих дітей після всиновлення впродовж певного проміжку часу. Проте законодавство деяких держав вимагає, аби приймаючі держави надсилали такі звіти протягом кількох років. Багато країн вимагають від прийомних батьків та/або уповноважених організацій надавати звіти впродовж одного-двох років після всиновлення (Болівія, Кіпр, Латвія, Литва). Деякі країни вимагають надання звітів до досягнення дитиною повноліття (Ефіопія, Казахстан). Проте на практиці державам може бути складно забезпечити виконання цієї вимоги. Утім, майбутні прийомні батьки й уповноважені організації приймаючих держав повинні дотримуватися цих законодавчих вимог, особливо якщо вони є умовою передачі дитини батькам. У цьому сенсі надання звітів після всиновлення не можна вважати лише моральним зобов'язанням. Включення цієї вимоги до угод про співпрацю або практичних домовленостей між сторонами конвенції підкреслює її важливість для держав походження.

Інтеграція до Європейського Союзу є одним із пріоритетних напрямків зовнішньої політики України. Україна поступово адаптує своє законодавство до стандартів ЄС, робить спроби здійснювати необхідні політичні й економічні реформи, вести відповідну соціальну та екологічну політику. Одним із ключових пріоритетів євроінтеграційного розвитку є транскордонне співробітництво. Участь у такій міжнародній діяльності потребує ефективної інформаційної підтримки, яка стає важливим ресурсом формування довіри громадськості до євроінтеграційного розвитку.

Інформаційне забезпечення транскордонного співробітництва має враховувати кілька основних чинників взаємодії. Зокрема, процес збирання та переробки інформації й у процесі транскордонної взаємодії, яка потрібна для прийняття обґрунтованих рішень; створення баз даних для забезпечення такого співробітництва; формування автоматизованих систем управління транскордонним співробітництвом; забезпечення необхідного рівня поінформованості громадськості щодо нього як чинника широкої суспільної підтримки дій влади у сфері транскордонного співробітництва; позиціонування євро регіонів як активних учасників міжнародних відносин і створення їхнього позитивного іміджу на європейській арені.

Значний інтерес з метою вивчення досвіду й оцінки можливих перспектив для України має організаційне забезпечення у країнах-учасниках Європейського Союзу співробітництва в боротьбі зі злочинністю.

Оперативність обміну інформацією, досить надійна система захисту конфіденційності повідомлень, що забезпечуються в рамках Інтерполу, часто є ефективним інструментом у викритті транснаціональної злочинної діяльності – викрадення дітей, торгівля дітьми, незаконне переміщення за кордон та інші злочини які порушують права дитини.

Об'єктивну необхідність удосконалення міжнародної співпраці викликає як стан договірно-правової бази, так і практика виконання Україною, як і багатьма іншими державами, зобов'язань, що випливають з міжнародних договорів у сфері міждержавного усиновлення.

Вирішення цього питання можливо шляхом забезпечення потрібної координації заходів з двосторонньої та багатосторонньої технічної співпраці.

Створення міжнародної правової бази (банку даних) та формування єдиного реєстру усиновлених українських дітей іноземними громадянами можливо використовуючи систему 1-24/7 в яку необхідно інтегрувати базу усиновителів та усиновлених дітей. Головною функцією запровадження міжнародної правової бази (банку даних) стане: забезпечення безперешкодного доступу працівників українських консульств до дітей, контролю за умовами життя і виховання дітей, усиновлених іноземними громадянами. Запити і звіти дадуть можливість швидко й ефективно обновляти дані, отримувати відповіді на питання, здійснювати пошук потрібних даних, аналізувати дані. Допоможе такий інформаційний ресурс і в розкритті випадків, коли усиновлені діти передаються в нові сім'ї без відома соціальних служб, в тому числі і через мережу Інтернет. Інформація вноситься в банк даних автоматично, тобто на постійній основі, відповідними підрозділами Генерального секретаріату Інтерполу, які опрацьовують увесь масив інформації, що надходить від національних центральних бюро Інтерполу, а також матеріали з обміну інформацією між національними центральними бюро Інтерполу з відповідних питань в системі 1-24/7.

Власником кожної одиниці/об'єкту інформації, що міститься в банках даних Інтерполу, є певна країна-член Організації, тобто відповідне національне центральне бюро, що є ініціатором внесен-

ня інформації про об'єкт до цього банку даних, або здійснює обмін інформацією щодо відповідного об'єкту з іншими країнами (національними центральними бюро).